

навчання, нерозривність навчально-пізнавальної діяльності учнів та діяльності спілкування)

- принцип колективної взаємодії (такий спосіб організації навчального процесу, де учні активно й інтенсивно спілкуються один з одним, обмінюючись навчальною інформацією, що сприяє розширенню знань, вдосконаленню навичок та вмінь кожного учня; між учасниками спілкування створюються оптимальні взаємодії і формуються характерні для колективу взаємовідносини, а умовою успіху кожного є успіх інших членів колективу).

А головною установкою використання психологічних тренінгів у процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням має бути готовність орієнтуватися на іншу людину, визнавати цінність його особистості, брати до уваги інтереси партнера (психологічна готовність до застосування психологічного інструментарію у процесі викладання іноземної мови).

Для цього на заняттях з англійської мови можна використовувати групові дискусії, рольові ігри, зміст яких має відповідати змісту майбутньої професійної діяльності студентів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже основними особливостями застосування тренінгів у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням є:

- переваги, що виникають у процесі застосування саме психологічного інструментарію (тренінгів) у процесі викладання іноземної мови. Адже використання психологічних тренінгів у процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням виявляється не тільки в формуванні ефективних комунікативних навичок, але і стає певним видом поетапної стратегії зміни комунікативної поведінки та формування комунікативної компетентності студента;
- необхідність чіткого визначення вимог до застосування психологічного інструментарію у процесі викладання англійської мови за професійним спрямуванням, шляхом запровадження до навчальних програм та планів проведення занять з використанням психологічних тренінгів, оскільки в сучасній психологічній науці та практиці значну увагу приділяють проблемам удосконалення професійної підготовки саме шляхом впровадження тренінгових програм;
- психологічна готовність викладача іноземної мови до застосування тренінгів у процесі викладання іноземної мови, яка полягає у наявності високого рівня психолого-педагогічної культури, який виявляється наявністю навичок активного слухання, умінь спрямованих на усунення чи принаймні мінімізацію конфліктів, що виникають у процесі здійснення педагогічної діяльності та високому рівні саморегуляції дій і емоцій, у конструктивності кому-

нікації та у наявності процесів самовизначення, творчості й самоактуалізації.

- застосування принципів особистісного спілкування та принципу колективної взаємодії у ході використання елементів психологічних тренінгів у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням.

Таким чином, впровадження та використання психологічних тренінгів у процесі викладання іноземної мови за професійним спрямуванням є перспективним, адже здатне забезпечити студентів не лише певним набором лексичних одиниць та граматичних конструкцій з певної теми, але й психологічними знаннями з основ комунікації, сформувати практичні навички та вміння в сфері спілкування, скорегувати наявні недоліки та сформувати нові навички, необхідні для успішної комунікації та здібності адекватного й повного пізнання себе та інших людей.

Список використаних джерел:

1. Ильчук С. Б. Особенности внедрения компетентностно-ориентированного подхода в практику высшей школы (на примере Астраханской области) / С. Б. Ильчук // Вестник Санкт-Петербургского университета : научно-теоретический журнал. – Санкт-Петербург. – 2011. – Вып. 4. – С. 481–488. – (Серия 12 : Психология. Социология. Педагогика).
2. Копысова Л. А. Психолого-педагогические основы развития мотивации профессиональной деятельности обучающихся в вузах / Л. А. Копысова // Вестник Санкт-Петербургского университета : научно-теоретический журнал. – 2010. – Вып. 2. – С. 305–310. – (Серия 12 : Психология. Социология. Педагогика).
3. Маркелов В. И. Потенциал профессионально-творческой самоактуализации студентов / В. И. Маркелов // Вестник Санкт-Петербургского университета : научно-теоретический журнал. – 2012. – Вып. 3. – С. 76–82. – (Серия 12 : Психология. Социология. Педагогика).
4. Недосека О.Н. Тренинг как вид коммуникативной технологии в вузе / О. Н. Недосека // Инновации в образовании. – 2010. – № 12. – С. 35–41.
5. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / І. О. Бартенева, І. М. Богданова та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. – 3-тє вид., переробл. і доп. – К. : Знання, 2007. – 496 с.
6. Румянцева И. М. Психотерапия на стыке наук: интегративный лингво-психологический тренинг в обучении иноязычной речи / И. М. Румянцева // Психологічні перспективи / Волин. нац. ун-т ім.Лесі Українки; Ін-т соц.та політ. психології АПН України. – Луцьк, 2011. – Вип. 18. – С. 220–229.
7. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности: учеб. пособие для студ., обучающ. по специальностям психологии / С.Д. Смирнов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Academia, 2005. – 400с. – (Высшее профессиональное образование).
8. Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента : наказ Міністерства освіти і науки України від 09.07.2009 р. № 642 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : mon.gov.ua/images/newstmp/2010/25_08/831.doc.

УДК [378.14:741/744] (09) "19"

Т. В. Паньок

ОКРЕМІ НОТАТКИ ДО ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Анотація: У статті аналізуються історичні обставини формування вищої художньо-педагогічної освіти в Харкові протягом 20-х років. Досліджується нова концепція професійної спрямованості в розвитку національної художньої освіти. Розглядається організація навчального процесу в Харківському художньому технікумі. Доводиться, що саме 20-ті роки позначені становленням системи вищої художньо-педагогічної освіти в Україні спрямованої, зокрема, і на відродження етнокультурних традицій. Уперше до наукового обігу вводить факт відкриття в Харківському художньому технікумі художньо-педагогічного відділення.

Ключові слова: професіоналізм, художньо-педагогічна система, історія педагогіки, художня освіта в Україні, кваліфікація, Харків.

Annotation: This article analyzes the historical circumstances of forming the highest art-pedagogical education in Odessa for 20-s years. We study a new concept of professional orientation in the development of national art education. We consider the organization of educational process in the Kharkiv Art College. It is shown that exactly in this 20-s years there was marked the emergence of higher art-pedagogical education in Ukraine with focus on the revival of ethnic and cultural traditions. Firstly introduced the fact that in the Kharkiv Art College was established art-pedagogical department. All reorganization of art-pedagogical education of 20-s was in pedagogisation the theoretical block of disciplines. Professors, teachers, art-critics, concerned in training quality of art-educational staff and were convinced that the training of specialists in artistic profiles need to differentiate in targets.

Artistic and pedagogical process of the twentieth century broadcast to cultural wealth of Ukrainians, reported national, social and ideological issues of that time, launched a patriotic and educational potential of the individual, contributed to the preservation of Ukrainian ethnic identity.

Keywords: professionalism, artistic and educational system, history of pedagogics, art education in Ukraine, qualification, Kharkiv.

Постановка проблеми. Зміни, яких зазнавала художня освіта у XX столітті, активно впливали на соціум, у зв'язку з чим здійснювалися певні трансформації в системі культурних та освітніх цінностей, формувалося нове ставлення до опрацювання традиційних «норм і принципів» художньої освіти. На шляху грандіозних перспектив щодо співробітництва мистецтва з індустрією постали певні труднощі, а саме відсутність відповідно підготовлених науково-педагогічних кадрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія художньої освіти XX століття окремо і побіжно розглядалася в працях О. Волинської, В. Ворожбіт, О. Голубця, О. Ковальчука, В. Немцової, С. Нікуленко, А. Півненко, Н. Сапак, О. Семчишин-Гузнер, Л. Соколюк та багато інших. Науковці досліджували як художнє життя окремих регіонів, так і діяльність традиційних художньо-освітніх центрів, таких як Київ, Харків, Одеса, Львів. Окремі складові художньої освіти у своїх монографіях і статтях висвітлювали Л. Савицька, Р. Шмагало та інші. Проте всі вони показували у своїх працях лише загальний стан художньої освіти в Україні, аналізували окремі питання навчання образотворчого мистецтва, але проблема розвитку вищої художньої освіти в Україні протягом XX століття досі ретельно не вивчалася.

Виокремлення раніше не вирішених частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття. Натепер ми не маємо достатньої кількості узагальнених наукових досліджень із історії художньо-педагогічної освіти, відсутня також комплексна історіографія джерел усієї сукупності знань у цій сфері, що охоплювали б територіальний ареал України. Більшість досліджень потерпають від надмірного регіоноцентризму, що не дає змоги об'єктивно оцінити те чи інше явище в контексті висвітлюваних питань.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Проаналізувати і систематизувати історію становлення художньо-педагогічної освіти в харківському регіоні на початку XX століття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Художня освіта на початку 20-х років позначена розвитком професійної спрямованості. У Харкові на базі заводу художньої індустрії, експериментального художньо-ремісничого закладу молоді республіки, було вирішено відкрити Харківський технікум, який би готував майстрів вищої кваліфікації, керівників художніх відділів для підприємств та виробництва. За постановою колегії Головпрофосвіти завод художньої індустрії «вважається закритим з 16 червня і реформується в Харківський технікум. Заняття відкриються з 1 серпня 1921 року» [5, 88 зв. арк.].

На відміну від Києва, де в інституті пластичних мистецтв (КІПМ) надавалася універсальна вища художньо-академічна освіта, у Харківському технікумі готували вузькофахових спеціалістів для роботи на виробництві з метою просування пролетарського мистецтва. Так, у ЦДАВО України знаходимо документ, де визначається статус закладу: «Харьковский художественный техникум – ВУЗ производственно-промышленного типа, – имея задачей подготовку и выпуск законченных специалистов-руководителей художественной стороной на предприятиях и производствах. В отношении порядка и норм платы за учение... Техникум приравнивается к индустриально-техническим ВУЗам» [8, арк. 9].

У процесі наукового пошуку встановлено, що технікум започаткував свою діяльність 20 вересня 1921 року, проте із запланованих чотирьох факультетів відкрилося лише три: живописний, скульптурний та архітектурний. Керамічний факультет не був відкритий

через відсутність відповідних майстерень, матеріалів та викладачів-керамістів [3, с. 11]. Ректором харківського художнього технікуму (ХХТ) призначили Арона Марковича Левітана, архітектора за фахом. У багатьох історичних джерелах майже нічого не відомо про першого ректора, навіть існує помилкова думка, що першим ректором Технікуму був А. Кокель. Ретельне вивчення архівних документів спростовує цю думку (фото 1).

Згідно з архівними документами А. Левітан закінчив у 1895 році Миколаївське учбове училище, а у 1897 році вже мав звання домашнього вчителя. Потім, закінчивши екстерном за шість класів гімназію, вступив до Львівського університету, де отримав звання кандидата математичних наук (1909 – 1910). У 1910 – 11 році почав здобувати архітектурну освіту в Паризькій школі вишуканих мистецтв (Ecole de beaux arts), проте, провчившись вісім місяців, вступає до Тулузького політехнічного інституту (1912, Франція), а 1914 року вже отримує диплом механіка і електрика. Свою педагогічну діяльність почав у 1897 році, з початкового єврейського казенного училища, потім викладав у Вознесенську, Миколаєві, Одесі на вечірніх, суботніх та недільних курсах, у технічних закладах у Львезі в Central L'Education. Працював на курсах інструкторів трудармії (1920 – 1921). У 1921 році отримав звання майстра-будівельника [6, арк. 257, 257 зв., 258]. У Харківському технікумі він викладав історію архітектури та соціальні науки [6, арк. 148 зв.].

Головним завданням Художнього технікуму була підготовка майстрів образотворчого мистецтва вищої кваліфікації з вузьких спеціальностей, майстрів які були тісно пов'язані з виробництвом. Проте Технікум розпочав роботу без достатнього методичного та організаційного забезпечення навчального процесу. На початок навчального року відкрилися лише такі кафедри: «Малювання та живопису», «Декоративного живопису» і «Скульптура», однак і вони не були цілком забезпечені професорсько-викладацьким складом.

Відносно непогано склалася ситуація на архітектурному факультеті. Лекції з «Нарисної геометрії» і «Керівництва з архітектурного малюнка» читала О. Дмитрієва, а такий предмет, як «Будівельні матеріали» вів проф. В. Покровський. О. Молокін викладав «Архітектурні ордери», Ф. Спенглер – «Вищу математику», В. Бутков – «Архітектурне креслення», В. Троценко – «Архітектурне малювання і перспектива», П. Величко – «Практичне архітектурне креслення і малювання», Гернгресс – «Фізику».

Загальні та гуманітарні дисципліни викладали: «Хімію» – Майзель, «Історію мистецтв» – Нікольська, «Загальну перспективу» – М. Ніколаєв, «Історію архітектури», «Історію культури» та «Соціальні науки» – сам ректор А. Левітан.

Ще залишалися вакансії на кафедрах скульптури, деревообробки, бутафорії. Додаткову комплектацію потребували кафедри анатомії, біології, психології, загальної історії та історії українського мистецтва. На 1922 рік були оголошені вакансії для наступних дисциплін: текстильно-набивний живопис, художня ковка, різьблення і деревообробка, живопис по склу, графіка, кераміка, хімія фарб і фарбування, опір матеріалів, пластанатомія, естетика, німецька та французька мова [4, арк. 124; 6, арк. 146, 146 зв., 148, 148 зв.].

Отже, злагожденій роботі навчального процесу заважала неуккомплектованість кадрового складу, що тривало не один рік. Відчувалася гостра нестача фінансування й відсутність необхідних матеріалів та інструментів. Окрім того, плани навчальних програм на кінець грудня 1921 року не були затверджені, виникали певні складнощі в організації

навчально-виробничих майстерень. За звітами О. Левітана, лише з березня 1922 року студенти вчилися за навчальним планом, що був розроблений Художнім відділом

українського головного управління професійною освітою з корективами, внесеними Радою технікуму [2, с. 76].

21. Выполняемая работа с начала трудовой деятельности (включая военную службу)		
Дата (м-н. год)	Должность с указанием учреждения, организации, предприятия, а также характера (видов) работы, в систему которого она вносится	Местонахождение учреждения, организации, предприятия (указать город, район, область, край, республику)
4/12 1916-1917	Харьковск. Художественное училище. Кад. работы по рисунку живописи и композиции.	Харьков.
1/18 1921-1922	Харьк. Худож. техникум (ВУЗ). 1921-22 - директор техн. Профессор живописи, рисунка и композиции.	Харьков.
1/18 1923-1934	Продолжение работы в качестве преподавателя на Харьковск. Худож. техникуме.	Харьков.
23/10 1934-1935	Харьк. Худож. школа - бывш. школьного типа. Проф. рисунка и живописи.	Харьков.
4/12 1938-1941	Харьк. Худож. Институт. Проф. рисунка и живописи. Зав. кафедр. рисунка.	Харьков.
1/18 1941-1943	В период оккупации города преподавал живопись в Харьковск. школе на работе.	Харьков.
23/10 1943-1945	Работал в Харьк. Худ. Институте профессор. Зав. кафедр. рисунка.	Харьков.
По совмест. работам в Коллежале. Зиме 1943-45. Временное управление. Зиме 1943-45. Харьк. 1944-5/12/45.		
1/18 1919-1919	Зав. секцией ВУЗ в Харьк. Воскресенские Живописательные мастерские по живописи.	Харьков.
22. Работа по совместительству (в момент заполнения личного листа)		
не работал.		
23. Кто из руководящих работников может дать деловую характеристику по прежней работе		
Фамилия, имя, отчество, должность		Адрес и телефон
Фирсхейтер Инст. т.е. м.о. проф. С.Ф. Бесседина.		

572

ПРОТОКОЛ Ч.26.

Засідання Комітету Харківського Художнього Технікуму 5/ІІІ-1929р

ПРИСУТНІ: КУЗЬМІВ, ПРОХОРОВ, КУЧЕНЬ, ОСТРОМОВ, БУРАКІН, СТУДЕНТИ: ПО-СОЛДАЙ, МЕРКУЛОВ.

СЛУХАЛИ: ПОСТАНОВИЛИ:

1. Звіт про роботу в Х.Х.Т.у за 27 лютого року.

2. Про відкриття Ректору та Зав. навчальною, частинною.

3. Про переформування Харківського Художнього Технікуму у Політехнікум та продовження курсу навчання до 4-х років.

4. Про відкриття педагогічного відділу при Х.Х.Т.

1. Работу прикоманді Комісії расплачу 23-го Березня, вступити в 6-го Березня, до 10-го Березня, зашири по вступу в Х.Х.Т.у 1-го Дня по 14 Березня.

2. Рахувати відпуск Зав. навчальною, частинною в 23 Дня по 25 Березня, в відсутності Ректора його обов'язки викласти на Зав.учобю, частиню. 3-25 Дня по 12 Березня, в час відсутності і Ректора і Зав.учобю, часю, обов'язки Ректора викласти на Зав.господ. частинною.

3. Рахувати необхідні відкрити 4-го курсу на Малювальному, Скульптурному та Архітектурному факультетах. 25-27 навч.р. при умові обов'язково-закордообов'язання заповнювати до консперому у випадку воли в такій агігузав'язках буде відкрито, 4-й курс може бути відкрито в 15 Березня 61 курсово року на Скульптурному і Малювальному відділах. 2-го курсу необхідно забезпечити навчанням складом курсів, з встановленням на 4-х навчаннях, що зрозуміти до Архітектур. відділу до 4-й курсу в Березня 6-го, може бути відкритий лише при обов'язковій прийнятті не 2-х викладачів по проектуванню, об навчанням складу порозуміти роботу на перших 3-х курсах.

4. Рахувати до педагогічного відділу укладуватися на особистий відділі; викладацькі на змісті педагогіки починається в 2-го курсу і ведеться на прохві 2,3 та 4-го курсу. Комітет вважає, що педагогічний відділ може бути відкритий в Березня 1929 р., при чому студенти повинні в 1-й місяць переїхати в 2-го курсу Скульптурної, Графічної Ступінової, Декоративної та Інженерно-технічної частини, по має певності, що до цього терміну буде вироблений учобний план та можуть бути завершені спеціальні викладачі нового відділу. Чому Комітет біля правдивий вважає установити, до педагогічного відділу повинні прийти з наступного навчального року. Таким чином на розробку учобного плану та програму, а також і на другі підготовчі роботи буде в запасі цілий рік.

ГОЛОВА КОМІТЕТУ ВРАЧЕН.

У.Р.Р.Р. Ц.К.О. ХАРКІВСЬКИЙ ХУДОЖНИЙ ТЕХНІКУМ

4/12 1929 р. 4. 29/1

До Стара

ДО УПРГОСУ.

До Інспектора Художньої Освіти.

НА 5/2/6 - 6/IX-29 р.

Художній Інститут сповіщає, що вільних посад на художньо-педагогічному відділі не має, на нештатні посади поліграфічного відділу та архітектур. факультета -- оголошено конкурсу.

РЕКТОР - Я. Решаєв.

Секретар - А. Татко

Художній Інститут просить оголошити конкурс для вкладачів в бізнесі за теми змістом:

ОГЛОШЕННЯ.

Харківський Художній Інститут оголошує конкурс на такі посади викладачів:

на МАЛЯРСЬКОМУ ФАКУЛЬТЕТІ:

на Педагогічний відділі.

1/ історія педагогіки по 2 год. на 4 і 5 триместрах - нештатна посада.

2/ скульптури та формування - штатна посада проф. 2 група на Поліграфічному відділі.

1/ техніка і матеріали поліграфічного виробництва по 2 год. на 4-му, 5-му, 7-му та 8-му триместрах - нештатна посада.

2/ архітект. по 2 год. на 4-му, 5-му, 7-му та 8-му триместрах - нештатна посада;

на Театрально-декоративному відділі:

1/ механіка сцени 2 год. на 6 триместрах - нештатна посада.

на МАЛЯРСЬКОМУ та АРХІТЕКТУРНОМУ факультетах:

1/ еволюція архітектурних форм і історія образотворчих мистецтв - штатна посада профес. 2-ї групи.

ПРИМІТКА.

Нештатні посади оплачуються за 15-16 розрядом з вказівкою від кваліфікації та под-статку, з терм подачі вказівки до конкурсу - 1-го СВЕТНИ 1929р.

АДРЕСА:

Харків, Нахлунівська вул. 6., Художній Інститут.

РЕКТОР Я. Решаєв.

Досі частина приміщень були зайняті заводом художньої індустрії, на базі якого був утворений Художній технікум. Йшли безкінечні позови з приводу майна та приміщень [4, арк. 25, 26, 34, 36, 59, 83; 5, арк. 88 зв., 89 зв.; 8, арк. 11].

Саме 20-ті роки характеризуються становленням нового стилю в мистецтві і взаємодією різноманітних видів мистецтва з інженерно-науковою творчістю. Поступово створюється принципово нова форма навчання – професійна орієнтація. Власне, це були перші спроби в

Україні започаткувати дизайн-освіту, яка мала б розвиватися в тісному зв'язку з виробництвом. Утім, нова система викладання, що була орієнтована на підготовку фахівців для виробництва, повною мірою не змогла реалізуватися в Харківському технікуму через ряд обставин. І передусім, через те, що кадри технікуму становили переважно живописці – послідовники І. Рєпіна і П. Чистякова, які вступили в радянську епоху з академічним досвідом творчої й педагогічної роботи. Так, А. Кокель, С. Прохоров і М. Федоров до революції вчилися в Петербурзькій академії мистецтв. А згодом викладацький склад навчального закладу поповнили відомі живописці М. Пестриков (учень І. Рєпіна), О. Ейснер, архітектори О. Молокін, М. Ніколаєв [4, арк. 35].

Навчальний процес у Технікумі був поставлений таким чином, що загально-художні і теоретичні дисципліни читали в першому концерні, а вибір спеціальності здійснювався лише у другому. Заняття у Технікумі починалися о 14.00 і закінчувалися приблизно о 20 – 21.00.

Система навчання в перші роки існування технікуму, як пише С. Нікулєнко, розподілялася на п'ять класів за ступенем підготовки студентів. Теоретичні заняття були загальними для всіх, а практичні проводилися відповідно до планів класів. Найменш підготовлені студенти вчилися в класі «Е» і малювали геометричні тіла, більш досвідчені вчилися в класі «Д» і малювали натюрморти, потім переходили до більш складного завдання – малювання гіпсової голови. У класі «С» студенти писали і малювали портретне зображення живої моделі. У класах «В» і «А» вивчалась оголена натура. Якщо учень опановував завдання на «відмінно», за результатами перегляду його переводили до вищого класу, навіть посеред навчального року. Таким чином, склад учнів постійно змінювався, а викладачі-куратори не закріплювалися за класами [2, с. 81].

Аналіз архівних матеріалів свідчить, що працював Художнього технікуму у надзвичайно тяжких умовах, а керівництву закладу та викладачам регулярно не виплачувалася зарплата. Так, у жовтні 1922 року ректор Технікуму О. Левітан пише до Головпрофосвіти: «Педагогічний і технічний персонал Технікума пластических искусств, доведенный до отчаяния несвоевременной выплатой и систематической задержкой жалованья, обращается... с предложением выяснить вопрос о положении... и в зависимости от обстоятельств или закрыть Техникум и распустить учащихся или при необходимости его существование поставить твердо и определенно выплату жалованья в известные сроки. К 24 октября задолженность выражается в следующем: недоплачено за апрель 50 %, июль – 25 %, август – 60 %, сентябрь – 100 %, октябрь – 100 %. Очевидно, что при таком положении существовать невозможно...» [6, арк. 16, 176].

Фінансові труднощі проте не позбавляли Технікум від інспектування особливо в навчальній роботі. Так, навесні 1922 року українським Головпрофосвіти було проведено обстеження Технікуму з виконання поставлених завдань. У звітних документах атестаційної комісії йшлося про «слабкі результати практичної роботи, відсутність конкретних досягнень, а наявність у навчальній роботі різних художніх напрямків розцінювалася як «ідейний розбрід». Критикувалися методи викладання харківських педагогів. Технікум ототожнювався з «гніздом академізму, що ізольовує студента від безпосереднього зв'язку із життям, з матеріалом, з виробництвом» [2, с. 77 – 78]. Аналіз архівних джерел дає нам змогу виокремити головні тези зі звіту І. Врони про роботу Харківського художнього технікуму, який засвідчує ідейну спрямованість освітнього процесу в Україні, говорить про ті високі стандарти, яких дотримувалася молода Українська республіка. Він також якнайкраще ілюструє тенденції, що відбувалися при розбудові вищої художньо-педагогічної школи. Ці судження цікаві для нас, ще й тим, що написані живим свідком

історії, який сам згодом постраждав у жорнах репресій 30-х років. Публікується вперше мовою оригіналу:

«Предпосылки и основные из них требования, предъявляемые мною как необходимые для нормальной постановки художественного образования в Техникуме, сводятся к следующему:

1. «Профобризация» художественной школы означает... ориентацию на... общественную потребность. Художественная школа должна готовить не художника вообще и не художника мастера... а работника культуры с определенным местом в социальной жизни и борьбе, отвечающего... общественной потребности.

2. Художник является организатором общественно-го сознания путем организации чувств средствами...

3. ...роль искусства в общественной жизни определено идеологическая...

4. ...советская художественная школа является... серьезным звеном всей советской художественной политики, должна готовить художника для... будущего пролетарского искусства...

5. Другое требование советской профессиональной школы касается методов преподавания и изучения... В области преподавания искусства это означает полный разрыв с... академизмом и... формализмом старой школы, где бессмысленное и шаблонное копирование гипса, орнамента или куска природы без стиля, художественного осмысления и логики губили всегда все свежее и непосредственное в молодом художнике... Необходима и в области методов решительная ориентация на производство и интересы социально-политической и экономической борьбы.

6. Харьковский художественный техникум не отвечает ни одному из указанных требований новой, советской художественной школы... Эти упорные стремления к изоляции себя от политики... наводят меня на мысли о скрытой, сознательной или бессознательной политической и антисоветской подкладке...

7. ...учебный план и особенно программы оказались совершенно не отвечающими требованиям новой художественной школы и... нуждаются в коренной переработке... в них не было никакого серьезного желания или умения... объединить искусство с производством в процессе и методах изучения и преподавания: учебно-производственные мастерские никак не связаны с программами, возрождающими старое художественное училище...

8. Состав руководителей и преподавателей: ректор, не имеющий отношения к искусству, и пять преподавателей старого художественного училища составляют основу Техникума. Доверие мне не внушают ни с какой стороны, а всего менее с художественной, представляя собой самый косный, бездарный и отсталый элемент даже в бедном художественными силами Харькове. Это, в общем, дипломированные учителя чистописания и рисования, а не художники. Несколько человек, приглашенных вновь, не спасают положения, ибо чувствуют себя и чужими и бесильными в этой крепко сплоченной группе. Попытка частичного обновления состава (введением двух художников-коммунистов т. т. Б. Кратко и А. Менеса) доказали невозможность с имеющимся составом построить вообще порядочную художественную школу, тем не менее советскую... Нужны другие люди, с иным миропониманием и жизнеощущением.

9. Ввиду невысокой художественной (не только дипломной) квалификации преподавателей, ввиду обнаружения нездоровой закваски (почти антисоветской), а также отсутствия достижений (выставок) считаю вопрос быть или не быть Техникуму слишком явно зависящим от состава преподавателей и руководителей... [6, арк. 141–142 зв.].

Рада професорів ХХТ після ознайомлення з результатами атестації висловила свій письмовий протест до Головпрофосвіти проти поверхової перевірки, що знайшло

свій вияв у двох спільних засіданнях. Як було зазначено у доповідній записці, комісія на чолі з т. Вроною не займалася фактичною ревізією і перевіркою поточних справ Технікуму, а мала заздалегідь сформовану негативну думку про роботу закладу.

Проте ні заяви Ради професорів про психологічну атаку на членів колективу, ні протестні заяви студкому про зміни у складі викладачів Технікуму [6, арк. 153, 153 зв.] не допомогли утримати професорсько-викладацький склад у первинному складі. Ректор ХХТ О. Левітан пішов у вимушену відпустку, а згодом був звільнений з роботи.

Після певного протистояння з Технікуму змушені були піти художники-академісти М. Пестриков і О. Ейснер, яких нова влада віднесла до тих педагогів, які не здатні виховати художника нового типу, художника-революціонера. М. Бабинського і Е. Блох (що вчилася в самого Родена) запропонували залишити в Технікумі, але перш з'ясувати їхню художню орієнтацію [6, 173 зв. арк.]. Проте вже 1 серпня 1922 року і їх звільнили.

На підставі постанови колегії Головпрофосвіти з нового навчального року (1922) в Технікуму залишалися такі викладачі: В. Єрмілов, Козельський, О. Кокель, Маренков, С. Прохоров, М. Федоров (якому дозволили викладати офорт і гравюру, але без надання основного класу) [6, 173, 173 зв. арк.]. А. Козлова і О. Хвостова вирішили залишити у складі викладачів технікуму, попередньо з'ясувавши певні обставини [6, 179 арк.]. З нових викладачів, яких запропонувала Головпрофосвіта були Б. Кратко і А. Менес.

Посада ректора певний час залишалася вільною. Головпрофосвіта висунула на тимчасову посаду ректора Технікуму В. Покровського, проте він відмовився і зазначив: «...отношением от 23 мая с. г. № 1116 Петроград утвердил меня... временно. Но это я усматриваю, что моя кандидатура не встречает сочувствия у начальства, с другой стороны временное утверждение лишает меня авторитета среди коллег и учащейся молодежи и перед подчиненным Ректору служащим персоналом Техникума. При этих условиях все мои горячие стремления и вся моя предстоящая деятельность на укреплении и развитие Художественного техникума заранее обречена на полную неудачу. А потому я не могу принять на себя обязанности временного Ректора и приступить к принятию дел от... Ректора тов. Левитана» [6, арк. 161].

3 вересня 1922 року на місце ректора Технікуму було призначено Б. Кратко (1922–1925).

У 1924 році українське головне управління професійною освітою запропонувало нову структуру Художнього технікуму й затвердило новий навчальний план. Було утворено два відділи, що згодом дістали назву факультетів: архітектурного, який готував художників-архітекторів, пластичних мистецтв (живописно-скульптурний) з майстернями: портрет, альфрейно-фрескова, театральна-декораційна, графічна, монументальна і мініатюрна скульптура, художня обробка деревини [2, с. 81–82].

Після загально-художньої підготовки студенти повинні були розподілятися за майстернями для подальшого набуття певної спеціалізації. За планом термін навчання мав бути три роки, відповідно дев'ять триместрів. Третій і шостий семестри відводилися для практичних робіт, а дев'ятий – винятково для виконання дипломних робіт.

Розбудова національної педагогічної школи вимагала від усіх гілок освіти йти шляхом українізації. Наркомпрос України наполягав на тому, щоб Технікум не лише базував свою навчальну систему на загально-художній основі, а й «взяв курс на вивчення українського мистецтва і творчості народних мас» [2, с. 83].

Узагальнений погляд на історію дає змогу побачити що введення українізації набуло ознак потужного національного відродження, і активно впливало передусім на сферу освіти, науки і культури. У всіх освітніх закладах (і не тільки) починають перевіряти кадровий склад, перевага надавалася тим із викладачів, які читали лекції українською мовою.

Уперше в науковий обіг вводиться той факт, що в 1926 – 1927 роках Харківський художній технікум був реорганізований у політехнікум, що дало можливість відкрити педагогічне відділення при малярському факультеті. Так, 5 червня 1926 року на засіданні комітету Харківського художнього технікуму пунктом 4 було затверджено утворення педагогічного відділення, «що улаштується як особистий відділ; спеціалізація по самій педагогіці починається з 2-го курсу і ведеться протягом 2, 3 та 4-го курсу. Комітет вважає, що педагогічний відділ може бути відкритий з жовтня 1926 року, причому студенти змогли б за їхнім бажанням перейти з 2-го курсу скульптурної, графічної, станкової, декоративної та театральна-декораційної майстерень, не має певності, що до цього терміну буде вироблений навчальний план та можуть бути запрошені спеціалісти-викладачі нового відділу. Тому Комітет більш правдиво рахує установити, що педагогічний відділ почне роботу з майбутнього навчального року. Таким чином на розробку навчального плану та програми, а також і на інші підготовчі роботи буде в запасі цілий рік» [9, арк. 17, 17 зв., фото 2, 3, 4]. Як впливає з цієї ухвали, педагогічне відділення швидко за все було відкрито з 1 вересня 1927 року. І саме цього року Художній технікум було реорганізовано в Художній Інститут.

У іншому документі від 11 вересня 1929 року ново-призначений ректор А. Комашко (1927–1932) звітував до Упрофосу: «Художній інститут сповіщає, що вільних посад на художньо-педагогічному відділі немає...» [10, арк. 170]. Тож педагогічне відділення в Харківському художньому інституті існувало в межах 1927 – 1930 років, до чергової реорганізації вищої освіти.

Висновки: Результати проведеного дослідження дають підстави констатувати, що вся перебудова художньо-педагогічної освіти 20-х років полягала в педагогізації теоретичного блоку дисциплін. У цей період важливого значення набувало формування нової методології вищої художньої школи, виявлення методів художньо-педагогічного навчання, сутності та змісту предмета викладання, оволодіння різноманітними образотворчими чинниками для опанування професійної майстерності. Художньо-педагогічний процес транслював духовні цінності українства, доносив національну, соціальну та світоглядну проблематику свого часу, започаткував виховний та патріотичний потенціал особистості, сприяв збереженню етнічної ідентичності українців.

Список використаних джерел:

1. Врона И. И. Выставка художественного техникума // Художественная мысль. – 1922. – № 3. – С. 16.
2. Нікулєнко С. І. Становлення вищої мистецької школи в Україні (1917 – 1934) : дис. ... кандидата мистецтвознавства : 17. 00. 05 / Нікулєнко Світлана Іванівна. – Х., 1997. – 189 с.
3. 75 років вищої художньої школи Харкова, 1921 – 1996 / Упор. Даниленко В., Бикова Л. – Х.: ХХПІ, 1996. – 146 с.
4. ЦДАВОУ, ф. 166, оп. 2, од. зб. 379. – 141 арк.
5. ЦДАВОУ, ф. 166, оп. 2, од. зб. 510. – 246 арк.
6. ЦДАВОУ, ф. 166, оп. 2, од. зб. 1547. – 390 арк.
7. ЦДАВОУ, ф. 166, оп. 2, од. зб. 1566. – 12 арк.
8. ЦДАВОУ, ф. 166, оп. 2, од. зб. 1568. – 61 арк.
9. ЦДАВОУ, ф. 166, оп. 6, од. зб. 5773. – 60 арк.
10. ЦДАВОУ, ф. 166, оп. 6, од. зб. 5774 – 25 арк.

УДК 378.14

О. Пейчева, Р. Келембет

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВНЗ РЕФЕРУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ

Анотація. У статті автори доводять, що процес навчання студентів реферування англomовних текстів доцільно будувати у три етапи. Метою орієнтувального, що складається із двох підетапів: організаційного та пошукового є, відповідно, формування мовних і мовленнєвих навичок планування ходу текстового проекту, а також формування мовленнєвих навичок аналізу текстів. Дальніший етап включає організаційно-сенсовий і композиційний підетапи, що передбачають формування мовних та мовленнєвих навичок і вмінь отримувати необхідну інформацію, а також формування навичок і вмінь створення абзаців і мікротекстів на основі реферування текстів. Головною метою контролюючого етапу є вдосконалення мовленнєвих умінь реферування і корисування складеного тексту. До кожного з етапів автори пропонують алгоритм вправ, що забезпечують досягнення мети кожного з етапів.

Ключові слова: текст, етапи навчання, реферат, мовленнєві навички, мовні навички.

Peycheva H., Kelembet R. High School Students' Teaching to Summarize English Texts.

This research is devoted to some aspects of teaching students to summarize English texts. In the introduction the authors prove the importance of the problem, defines the aim, distinguishes the main tasks of the research. In the first part, which is a theoretical one, the main requirements for a summary such as: objectivity, completeness and unity of form are described. The analysis of literature helps the authors define the following stages in the process of teaching pupils to give summary of a text: study reading, preliminary analysis; careful reading, in-depth analysis; organization and rearrangement selections according to their thematic focus; drawing up a logical plan of a text. The researchers underline that when writing summary, the following basic methods are used: citation, paraphrasing, replacement, omission and combination. The citation is a verbatim reproduction of the original document; paraphrasing is a partial change (downsizing, merger, replacement, grouping, and other similar procedures) of primary document text; replacement – replace selected text if it does not distort the meaning of the document; the omission – omission of a word or phrase without distorting the semantic content of the text of the abstract; combination – an operation in which two or more sentences which have similar elements, place each other, forming a complex structure, when such components are used only once. The teaching process of students, in our opinion, may involve three stages. Directing stage that consists of two sub-stages: organizational and cognitive. The purpose of the organizational sub-step is the formation of language and speech skills of planning a text project. The purpose of the search and cognitive sub-step is to develop speech skills of texts analysis. The stage of realization includes organizational and semantic composition sub-stages. The first sub-step is provided to form language and speech skills to get the necessary information, the aim of the next one is to form skills of creation paragraph and micro-based summarization of texts. The main goal of the controlling stage is to form language skills of abstracting and adjusting of a text.

Key words: text, stages of teaching, summary, language skills, speech skills.

Актуальність дослідження обумовлено низкою факторів. По-перше, за умов комунікативно-когнітивного підходу, на якому ґрунтується сучасна методика навчання іноземних мов, текст, як результат мовленнєвої діяльності, знаходиться в центрі процесу навчання, оскільки головною практичною метою навчання є формування умінь розуміння текстів (відносно рецептивних видів мовленнєвої діяльності) і умінь самостійного породження текстів (відносно продуктивних видів). Отже, текстоцентризм є однією з визначальних характеристик процесу навчання іноземних мов на сучасному етапі. По-друге, відповідно до програми «English for Specific Purposes» метою навчання іноземних мов є досягнення студентами такого рівня комунікативної компетентності, що дозволяє здійснювати комунікацію в межах професійної галузі. Основу комунікативної компетентності складають комунікативні вміння: говоріння, читання, аудіювання і письмо. За таких умов навчання реферування як виду мовленнєвої діяльності може стати основою для вдосконалення інших видів мовленнєвої діяльності, зокрема, письма, відповідно до принципу взаємозв'язку навчання основних видів мовленнєвої діяльності.

Аналіз публікацій свідчить, що наукова обробка інформаційних джерел була і залишається об'єктом досліджень фахівців різних галузей. Так, теоретичні засади наукової обробки документів вивчали Є. Шамурін, В. Удалова, Н. Кушнарєнко, О. Паньків, В. Шейко, зокрема ними проаналізовано поняття наукової обробки текстів, визначено і охарактеризовано її види. Деякі методичні аспекти навчання наукової обробки текстів, зокрема оцінювання рівня сформованості умінь і навичок реферування професійно орієнтованих текстів, знайшли своє відображення в дослідженнях Т. Корж.

Паралельно, на тлі великої кількості публікацій щодо теоретичних питань визначеної проблеми, недостатньо опрацьованими залишаються методичні аспекти навчання студентів реферування англomовних текстів за фахом, що і є метою нашої статті.

Виклад основного матеріалу. Реферування належить до аналітико-синтетичних процесів, сутність якого полягає в інформаційній компресії певного документу, що дозволяє отримувати вторинну інформацію у вигляді реферату.

Реферат – це стислий точний виклад змісту документу, який поєднує основні фактичні відомості та висновки без додаткової інтерпретації або критичних зауважень автора реферату. Основне призначення реферату – забезпечення орієнтування в інформаційному просторі. Сутність реферування полягає в максимальному скороченні обсягу джерела інформації із суттєвим збереженням його основного змісту. Принциповою основою для такої компресії інформації є надмірність мови, відсутність однозначної відповідності між змістом думки та формою мовленнєвого твору, який цю думку висловлює.

Основні пункти, що має містити реферат, є такими:

1. Предметна рубрика, де вказується галузь або розділ знань, до якого належить матеріал, що реферується.

2. Тема реферату, тобто більш вузька предметна співвіднесеність першоджерел(а).

3. Головна думка матеріалу, що реферується. Зазвичай у самому джерелі головна думка стає ясною після прочитання всього матеріалу. У рефераті з неї починається виклад змісту. Вона передує всім висновкам та доказам. Послідовність викладу необхідна для того, щоб зорієнтувати читача щодо основного змісту джерела та його перспективної цінності. Референту треба вміти стисло сформулювати головну думку першоджерела, не додаючи власних коментарів.

4. Виклад змісту, що відбувається в послідовності оригіналу за розділами, параграфами. Зазвичай формулюється питання, після якого надається висновок та необхідні докази. У цьому випадку для забезпечення зв'язності основних моментів із тексту оригіналу запозичують деякі сполучники та певні звороти. Але логіка викладу може не збігатися з логікою викладу в першоджерелі. Тоді референт додає до тексту сполучники та необхідні звороти (за необхідності – речення), що відсутні в мові оригіналу, які допоможуть якомога краще розкрити зміст першоджерела.

5. Висновки автора. В переважній більшості випадків висновки автора відповідають головній думці. Якщо ж висновки автора в оригіналі відсутні, то й цей пункт реферату не потрібен.

Схарактеризуємо низку вимог до реферату: